

Nr 1 • 2017 Årgång 9

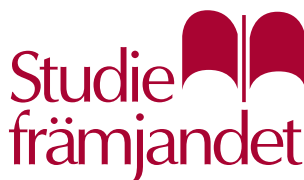
Blåsippan

Botaniska Föreningen i Västmanlands län

Innehåll

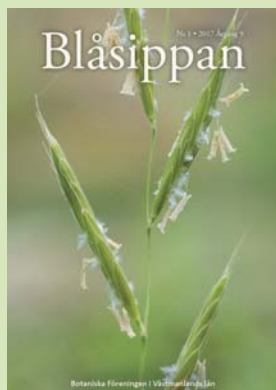
Botanikdagarna 2018 i Västmanland .. 3	Tommy Abrahamsson under lupp 36
Västerås stad kämpar mot jätteloka 4	FOTOSyntesen 37
Förbud mot att sprida invasiva arter ... 5	Kluringen 38
Inventeringsläger i Ridderhyttan 6	Om föreningen 39
Inventering av länets ängssvampar 8	
Gräsens 15 i topp i länet 10	
Gullivivans många lokala namn 12	
Den botaniska skattkammaren 13	
Skogsnatvviol och ängsnatvviol 14	
Validering av kärlväxtfynd 18	
Pressa växter – varför och hur? 20	
De vilda blommornas dag 22	
När blommar det? 26	
Bli fenologiväktare 27	
Rapport från årsmötet 27	
Alltid lika spännande daggekåpor 28	
Floraväxteriet firar 15 och 30 år 30	
Ovanligt tillgängliga strandängar 32	
Årets växt 33	
Inventering av två öar i Hjälmarens ... 34	

Botaniska Föreningen
i Västmanlands län samarbetar
med Studieförbundet
Västmanland

Studieförbundet är partipolitiskt,
fackligt och religiöst obundet.
Profilmråden är djur, natur, miljö
och kultur.

www.studieforamjandet.se/vastmanland

Blåsippan nr 1 2017, årgång 9

ISSN 2002-2883

Omslagsbild: Blommående backskafting *Brachypodium pinnatum*
på Ängsö, juli 2017. Foto: Bengt Stridh

Övriga fotografier: Respektive artikelförfattare (om ej annat anges)

Blåsippan ges ut två gånger per år till medlemmar i Botaniska
Föreningen i Västmanlands län. Tidigare nummer: www.bfv.se

Redaktion: Jan Petersson och Tina Nordberg
E-post för manus och bilder: jan@contentera.se

Tryck: Arkitektkopia, Eskilstuna, 2017

Botanikdagarna 2018 i Västmanland

Varje år arrangerar Svenska Botaniska Föreningen (SBF) Botanikdagarna tillsammans med en lokal botanisk förening som värd. Då samlas ett hundratal botanikintresserade från hela landet och gör utflykter under tre dagar i en provins. Botanikdagarna startade redan 1979, men Västmanlands län har aldrig besökts tidigare. Vi fick därför en förfrågan från SBF om vi kunde arrangera Botanikdagarna 2018. Vi tackade ja till detta och planeringen är i full gång redan.

Deltagarna anländer onsdag den 4 juli. Vi har valt Sättrabrunn som förläggning, då det ligger centralt för våra turer och att det är en av få konferensanläggningar i länet som kan ta så många deltagare inklusive boende. Under torsdag–lördag håller vi utflykter och söndag blir hemresedag. De turer vi har tänkt oss är Ängsö med kulturflora, brandområdet Hälleskogsbrännan och kalkområden i Norbergstrakten. Det kommer att ge ett fint axplock av länets flora.

Arrangemanget kommer att kräva en rejäl insats från föreningen och vi kommer att behöva många som hjälper till med praktiska arrangemang och guidning. Vi har i år gjort rekognosceringsturer till de olika utflyktsmålen. Nya rekognosceringsturer kommer att göras under nästa år, dagarna innan Botanikdagarna startar. Ett tryckt program ska göras. Vi får hjälp av SBF att boka boende, bussar och att ta emot anmälningar vilket vi är tacksamma för.

Vi ser fram emot att arrangera Botanikdagarna 2018 som kommer ge många spännande botaniska möten, både med växter och mellan botanikintresserade.

*Bengt Stridb,
ordförande*

Foto: Jan Petersson

Välkommen till höstens aktiviteter!

Svamputflykt

Söndag 17 september kl 10–14. Billingen/Broholmen i Strömsholms naturreservat. Samling kl 10 vid parkeringsplatsen Billingen/Broholmen. Medtag fika.

Höstmöte

Söndag 19 november kl 15–18. Vita Skolan, Ramnäs. Mittemot Coop, Bergslagsvägen 72. Parkera bakom skolan.

- Tina och Kenneth Nordberg ger glimtar från Brasiliens växter och natur.
- Botanikdagarna 2018.
- Information om floraväkteriet, länsinventeringen, årets växt och inventeringen av två Hjälmåröar.
- Föreningen bjuder på fika!

Foto: Tina Nordberg

Västerås stad kämpar mot jätteloka

Av Tommy Abrahamsson (text) och Bengt Stridh (foto och utbredningskartor)

Jätteloka *Heracleum mantegazzianum* kom till Sverige på 1800-talet, då den började odlas i trädgårdar och parker. Det visade sig att den mycket väl kunde sprida sig på egen hand och klassas nu som kraftigt invasiv.

Utöver jätteloka kan blomsterlupin *Lupinus polyphyllus* och kanadensiskt gullris *Solidago canadensis* nämnas bland invasiva arter som uppmärksammats på senare år. De är bägge exempel på arter som införts och med stor framgång sprider sig i det vilda. Därtill bildar de stora, täta bestånd som konkurrerar ut nära på all ursprunglig vegetation.

Jättelokan är en av de invasiva arter som menligt kan påverka vår hälsa. Dess växtsaft innehåller så kallade furokumariner, substanser som orsakar hudirritation och ger brännskadeliknade symptom, framför allt då huden utsätts för solljus. Besvärerna kan kvarstå i flera veckor. Om du ändå får växtsaften på dig är rådet att tvätta noga med tvål och vatten och därpå undvika solen en tid.

Västerås stad har låtit framställa en bekämpningsplan för jättelokan under 2016. Av denna framgår att arten förekommer spritt i kommunen.

Bekämpning av jätteloka kräver samordning och uthållighet. Därtill skyddskläder! Rosettblad kan skäras av med en spade, men om plantan hunnit gå i blom är det viktigt att blomställningarna tas bort innan de sätter frö, så att fortsatt spridning förhindras.

Utbredningskarta för jätteloka, augusti 2017.

Förbud mot att sprida invasiva arter listade av EU

Begreppet invasiv har använts i allt större omfattning under senare år och syftar till införda arter med stark konkurrenskraft. Enligt EU ska en invasiv växt dessutom göra påtaglig skada på den biologiska mångfalden, vår hälsa eller ekonomin.

EU-regler (förordning 1143/2014) gör det förbjudet att sprida eller gynna EU-listade invasiva främmande arter. Arterna får inte heller importeras eller exporteras.

Från och med augusti 2017 omfattar EU:s lista 49 arter. Elva av dem har påträffats i Sverige, däribland följande kärlväxter: sidenört *Asclepias syriaca*, kabomba *Cabomba caroliniana* (endast en förekomst), smal vattenpest *Elodea nuttallii*, jätteloka *Heracleum mantegazzianum*, tromsöloka *Heracleum persicum*, jättebalsamin *Impatiens glandulifera* och gul skunkkalla *Lysichiton americanus*.

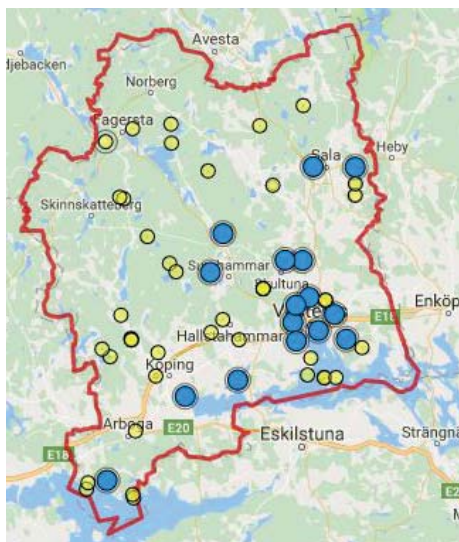
Jätteloka, jättebalsamin och smal vattenpest arter är funna i länet. Sidenört är tidigare rapporterad från Isätratippen, Sala.

Blomsterlupin *Lupinus polyphyllus* har funnits med som förslag till listan, men har avförts på grund av taxonomiska problem i bland annat Holland.

ArtDatabanken kommer att ha ett särskilt uppdrag att validera fynd av arter som listas av EU. Naturvårdsverket ansvarar för de landlevande arterna, medan Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för de vattenlevande.

Rapportera invasiva arter!

Alla fynd du gör av jätteloka, jättebalsamin och smal vattenpest (eller andra arter på EU:s lista) bör rapporteras i Artportalen, då de kommer att ligga till grund för kommande svenska direktiv för dessa arters framtida hantering. Förutom fyndplatsen bör du ange antal plantor eller den yta de täcker.

Utbredningskarta för jättebalsamin, augusti 2017.

Utbredningskarta för smal vattenpest, augusti 2017.

Två dagars botaniserande i bergslagsbygd

Av Kenneth Nordberg

Lördag–söndag 22–23 juli genomförde medlemmar i föreningen ytterligare en inventeringshelg. Denna gång var kosan styrd till vårt nordvästliga hörn i trakterna av Riddarhyttan. Detta är en typisk bergslagsbygd, så förhoppningarna på en artrik helg var kanske inte så stor. Här gick vi dock bet, det blev sammanlagt hela 411 olika kärlväxter under två dagar.

Samling gjordes på lördag morgon vid Liens camping i Riddarhyttan, där vi senare skulle övernatta. Deltagarna delades in i grupper. Av de totalt 15 personer som mötte upp, blev det fyra grupper ledda av Bengt Stridh, Einar Marklund, Sören Larsson och Bosse Eriksson. Efter kartutdelningen drog vi iväg åt olika håll. Vi hade vädrets makter med oss och kunde botanisera i omgivningarna utan störande regnställ. Efter den dittills torra sommaren fanns väl en del tveks-

samheter om den biologiska mångfalden, men resultatet blev alltså över förväntan.

Mot kvällen återsamlades vi vid samlingshuset på campingen där vi benade ut oklara arter. Därefter intogs middag som Cecilia Catering hade ordnat med. Efter maten hade vi frågesport sammansatt av Kajsa Wejryd, där vi skulle hitta växter i Evert Taubes visskatt. Vinnande laget blev Gunnel Wikander, Greta Larsson och Sven-Arne Örn.

Efter kvällens trevliga samvaro drog vi oss tillbaka till våra övernattningsstugor. Några av oss tog en sen promenad på campingen och hittade några fler arter längs badplatsen på campingen, men därefter somnade de flesta in ovaggade.

På söndagen hade vår grupp minskat med fem personer, så det blev tre grupper, där Bosses grupp tog itu med ytterligare en atlasruta utanför de två ursprungligt planerade. Det gav ett ytterligare tillskott till vår långsiktiga plan om en komplett inventering av länets kärlväxtflora.

Sena eftermiddagen träffades vi ånyo och gjorde i det närmaste klart artbestämningen och alla var nöjda med resultatet. För flera av oss hade kunskaperna repeterats och utökats vilket gör att vi redan ser fram emot inventeringen 2018.

Några av flera intressanta arter under helgen blev lundbräken *Dryopteris dilatata*, klockpyrola *Pyrola media*, skogsklocka *Campanula cervicaria*, kärrbräken *Thelypteris palustris*, småsileshår *Drosera intermedia*, styvt braxengräs *Isoetes lacustris*, bäcknate *Potamogeton polygonifolius*, nålsäv *Eleocharis acicularis*, sylört *Subularia aquatica*, rödmålla *Oxybasis rubra* och strimsporre *Linaria repens*.

Tom Sävström och Bengt Stridh undersöker stranden vid Ljustjärnen utanför Riddarhyttan. Foto: Jan Petersson

gav oväntat många arter

Gruppindelning och genomgång inför första dagens inventering.
Foto: Jan Petersson

Dessutom sågs följande naturaliserade eller kvarstående kulturarter, som odlats eller följt med fröinsåningar eller hö: Vitfryle *Luzula luzuloides*, lentätel *Holcus mollis*, holländsk ros *Rosa × spæthiana*, fingerborgsblomma *Digitalis purpurea*, mörkt kungsljus *Verbascum nigrum*, kransmynta *Mentha × verticillata*, kungsmynta *Origanum vulgare*, väddklint *Centaurea scabiosa*, ålandsrot *Inula helenium*, mörk gullstav *Ligularia stenocephala*, vildkaprifol *Lonicera periclymenum*, dansk körvel *Anthriscus cerefolium* och spansk körvel *Myrrhis odorata*.

Samling för genomgång av dagens fynd. Foto: Tina Nordberg

Inventering har gett ökade kunskaper om

Av Tom Sävström

Inventeringen av ängssvampar i Västmanlands län har genomförts inom ramen för Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), framtaget av Naturvårdsverket och som genomförs i samarbete med länsstyrelserna i respektive län. Åtgärdsprogrammet är en satsning på att uppnå miljökvalitetsmålet ”Ett rikt växt- och djurliv” och övriga ekosystemrelaterade miljömål.

Inventeringen som genomförts 2009 (Ralf Lundmark), 2015 och 2016 (Tom Sävström) har haft som mål att förbättra kunskapen om tre särskilt utvalda arter, som alla tre har förekomster i länet, nämligen praktvaxskivling *Hygrocybe splendidissima* och fager vaxskivling *Hygrocybe aurantiosplendens*, samt blårödling *Entoloma bloxami*. Under inventeringen har dock samtliga arter ängssvampar noterats på respektive lokal. Därmed har kunskapen om utbredningen av ängssvampar i länet förbättrats.

Totalt inventerades 58 naturbetesmarker, inklusive enstaka mindre fragment av

slätterängar på fastmark. Det är första gången som länsstyrelsen i Västmanland genomför en samlad inventering av ängssvampar i ängs- och hagmarker.

Inventeringen presenteras i en rapport som kan laddas ner från länsstyrelsens hemsida, under rubriken Publikationer – Rapporter.

Många fina naturbetesmarker

Även om arealen ängs- och naturbetesmark minskat kraftigt i länet, finns det fortfarande en hel del värdefulla hävdade områden som har stort intresse för naturvården. Ett flertal fina naturbetesmarker framstår som riktiga toppobjekt avseende förekomst av ängssvampar, men även andra organismgrupper, inte minst på kärlväxtområdet. Det ska framhållas att det finns värdefulla naturbetesmarker som tyvärr inte hunnits med att besökas, varför de 58 områdena ska ses som ett urval av områden som prioriterats.

Betesmarkerna i Furby, Västerås kommun, gjorde starkt intryck på artikelförfattaren. Ett toppobjekt med magra marker med tät grässväl och med potential att hysa en rik ängssvampflora.

ängssvampar i Västmanlands län

Surahammars kommun och exemplet Elingbo

Mångåriga inventeringar av naturbetesmarker i Surahammars kommun har tagits med i rapporten. Dessa visar tydligt att det behövs kontinuerliga inventeringar över många år och vid olika tidpunkter för att man ska få en rättvis bild av artsammansättningen i ett område. Se särskilt exemplet Elingbo, där totalt cirka 500 exemplar av månlåsbräken *Botrychium lunaria* räknats i den södra hagens magra backlandskap. Unika marker med 29 arter vaxskivlingar, totalt 64 ängssvamparter, varav 29 är rödlistade. Elingbos betesbackar (södra hagen) har legat ohävdad i fem år. Sly och barrplantor etablerar sig nu snabbt och hotar förstöra dessa jungfruliga marker. Elingbo måste prioriteras av länsstyrelsen i bevarandearbetet!

Osäker framtid för mångfalds-markerna

Samtliga lokaler med de tre ÅGP-arterna och andra rödlistade arter måste skyddas och hävdas på det sätt som sker idag, det vill säga på traditionellt sätt med bete eller slätter. Markerna ska vara välhävdade vid slutet av betesperioden. Under inventeringens gång har många kontakter med mark- och djurägare, arrendatorer med flera erhållits. Kontakterna visar på såväl optimism som framtidstro, men också de jordbrukare som aviserat att de av olika skäl snart slutar med djur. Ett problem som framkommit är också att de som vill hyra in djur till sina betesmarker har svårt få tag på djur. Förhoppningen är naturligtvis att vi får behålla antalet fina fodermarker på dagens nivå, helst att nya kan komma till. För ängssvampars möjlig-

heter att sprida sig mellan olika områden, för exempelvis nyetablering av mycel, får det inte vara för långt mellan lokalerna.

Äng och hage en del av vår hembygds identitet

Tag gärna del av rapporten, gör besök i dina "hemmahagar" och ängar. Inventera och försök få igång ett arbete för att rädda det som finns kvar av ängar och naturbetesmarker. Hagen med betesdjur är en viktig del av vår hembygds identitet, något som varit självklart för oss, något som alltid funnits. Detta natur- och kulturarv får inte gå förlorat!

Blårödlingen är en sällsynt svamp i länet, med endast två lokaler kända, båda i Surahammars kommun, Kalängen i Norrby och Bovallen i Lisjö. Hjälp till att leta efter denna fina art!

Vad är en naturbetesmark?

Betecknande för naturbetesmarker är att de i modern tid inte utsatts för kultiverande åtgärder, alltså i produktionshöjande syfte förbättrats med redskap, gödslats, kalkats, stenröjts, dränerats eller sätts in med vallväxter. Eftersom ingen gödsel tillförts naturbetesmarkerna, är det just knappheten på växtnäring, framför allt kväve, som i kombination med traditionell och kontinuerlig skötsel givit många växtarter goda överlevnadsmöjligheter.

Jordbruksverket, maj 1994

Här är gräsens 15 i topp i länet

Av Bo Eriksson (text) och Bengt Stridh (foto)

Det är inte lätt att med någorlunda exakthet säga vilka arter av gräs som är vanligast förekommande i Västmanlands län, men desto lättare är det att redovisa vilka som är mest rapporterade i Artportalen. Uppgifterna nedan är hämtade från Artportalen och visar fynd under perioden 2009–2016. Eftersom vi gjorde en ordentlig satsning på att leta svedjenäva/brandnäva i brandområdet 2015 visas också fynden från 2009–2014. Det visar att det blev en del omkastningar genom 2015 och 2016 års inlagda fynd.

Piprör håller ställningarna, den fanns ju i nästan alla rutor på brandfältet. Krustätel klättrade dels på grund av inventeringen på brandfältet, men även på Hans Rydbergs inventeringar i Västerås.

Hans Rydbergs inventeringar i Västerås 2015 och 2016 ligger förmodligen bakom att timotej, bergslok, rödven, fårsvingel och hässlebrodd också klättrat på listan.

Vitgröe är mycket allmänt förekommande, men är ändå inte med på listan över länets vanligast rapporterade gräs.

Art (placering 2014 inom parentes)	2009 –2014	2009 –2016
1 (1) Piprör <i>Calamagrostis arundinacea</i>	345	569
2 (4) Krustätel <i>Avenella flexuosa</i>	299	563
3 (2) Hundäxing <i>Dactylis glomerata</i>	340	529
4 (3) Sydvärbrodd <i>Anthoxanthum odoratum</i>	312	496
5 (8) Timotej <i>Phleum pratense</i>	240	427
6 (5) Vass <i>Phragmites australis</i>	284	426
7 (9) Bergslok <i>Melica nutan</i>	233	418
8 (13) Rödven <i>Agrostis capillaris</i>	172	398
9 (10) Fårsvingel <i>Festuca ovina</i>	205	367
10 (6) Tuvtätel <i>Deschampsia cespitosa</i>	267	364
11 (11) Lundgröe <i>Poa nemoralis</i>	197	356
12 (15) Hässlebrodd <i>Milium effusum</i>	161	328
13 (7) Ängskavle <i>Alopecurus pratensis</i>	248	318
14 (16) Kvikrot <i>Elytrigia repens</i>	159	314
15 (12) Grenrör <i>Calamagrostis canescens</i>	174	289

Hundäxing intar tredjeplatsen på listan över de vanligast rapporterade gräsen i Västmanlands län.

Här är några av våra vanligaste gräs i full blom:

Vass.

Kvickrot.

Timotej.

Gullvivans många lokala namn

Av Bo Eriksson

En älskad blomma som gullviva *Primula veris* har haft många olika namn runt om i landet:

Ox(e)lägg i Småland, Väster- och Östergötland, Dalsland, Närke, Sörmland, Västmanland, Uppland och Dalarna. Anspelar på att kronan, likt oxens ben, är brett i en ände och smalt i den andra.

Gullviva kallas nyckelblomster i Medelpad. Jungfru Marie nycklar, majnycklar, Sankt Pers nycklar är andra av Gullvivans många namn, vilka anspelar på att blomställningen liknar en nyckelknippa.

Gökblomster på Gotland, Yxlägg (yx=gammalt namn på oxen) på Öland, i Småland och Östergötland. Sempertupp i Gästrikland. Käringtänder i Småland.

Gullviva har också kallats kattastövel, jämför kronan med kragstövlar som ”Mästerkatten i stövlar” bär.

Gullviva är landskapsblomma i Närke och på Åland.

En källa skriver: ”blommar från svalans ankomst till granens blomning”

Vivorna har så kallad heterostyli, det vill säga att vissa individer har kort stift och ståndarna i kronans mynning medan andra har långt stift och ståndarna långt ned i kronröret. Detta är ett sätt att undvika självpollinering.

Gullvivan är fridlyst. Helt fredad i Skåne, Hallands och Örebro län. I hela landet är det förbjudet att gräva eller dra upp levande exemplar med rötterna och att plocka för försäljning.

Odling av förädlade gullvivor, oftast rödaktiga, är känt sedan 1903.

Källor: Naturhistoriska Riksmuseet, Virtuella floran, Gömda växter i glömda trädgårdar av Birgitta Carlberg samt ytterligare några internetsidor.

Foto: Bengt Stridh

Den botaniska skattkammaren

Av Bengt Stridh

Thomas Karlsson och Torbjörn Tyler har gjort en sammanställning av diverse bestämningslitteratur som kan vara bra komplement till våra vanliga floror. Sammanställningen finns på webbsidan ”Den botaniska skattkammaren”. Där finns bestämningsnycklar, korta tips, hela artiklar och referenser till böcker. Webbplatsen är under utveckling, men kan redan nu vara till nytta när vi har funderingar med om artbestämning.

I skrivande stund finns information för 40 olika släkten. När jag tittade på *Carex* (starrar) fanns där en text om piggstarr med rubriken ”En osviklig karaktär på piggstarr”, skriven av Thomas Karlsson i mars i år. Piggstarr kan vara knepig att skilja från snårstarrarna. Den beskrivna karaktären var helt ny för mig. Vilken den är kan du se själva i skattkammaren.

I artikeln om irisar finner man arter som inte finns i de vanliga flororna. Ett exempel är violiris *Iris sanguinea*. Det finns ett fynd av den i Västmanlands län enligt Artportalen. Irisen upptäcktes av Lasse Gustavsson i Malmabergsskogen, Västerås, i juni 2014. När vi gjorde ett gemensamt besök den 30 juni 2014 kom idén att det skulle kunna vara violiris, som jag har hemma på tomten. Bilder granskades av Torbjörn Tyler, Lund, och vi fick godkänt på artbestämningen.

När det gäller kulturspridda växter, som står för nästan alla fynd av nya arter i länet, ställs man ofta inför problemet att det kan finnas närstående odlade arter som inte är

beskrivna i den flora man använder. Därför kan det vara nyttigt att ta sig en titt i skattkammaren för att se om det där finns något som är användbart vid artbestämningen.

Violiris. Dyudden, Västerås, odlad hos författaren. Juni 2012.

Den botaniska skattkammaren hittar du här:
www.euphrasia.nu/cribtest/Skattkammaren/

Ängsnattviol. Tätare blomställning
än skogs nattviol.

Skogsnattviol och ängsnattviol

Av Bengt Stridh

Nattviol *Platanthera bifolia* har två underarter. Det är ängsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia* och skogsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *latiflora*. Ängsnattviol är rödlistad som NT.

Vi har lyckan att ha nattviol på en slåtteräng på vår tomt. I år var det rekordmånga, med fem stycken blommande plantor. Det visade sig att båda underarterna av nattviol fanns på slåtterängen.

I floran uppges skogsnattviol vara en ännu lite uppmärksammas växt, så det finns anledning att titta lite närmare på de nattviol du stöter på. Om du lägger in fynd av underarterna i Artportalen bör du i kommentarsfältet ange de mått du mätt upp på sporre och blomläpp. Om du dessutom lägger in bilder blir det ändå bättre. Det är förstås inget måste att göra en bestämning till underart. Vet du inte vilken underart det är lägger du in ditt fynd i Artportalen som nattviol *Platanthera bifolia*.

Bilderna är tagna på slåtteräng på vår tomt på Dyudden, Gäddeholm, Västerås, 22–23 juni 2017. Som jämförelse visas även grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, foto-graferad på vår tomt den 30 juni.

Skogsnattviol. På blommor nedtill i blomställningen: sporre 28–29 millimeter lång. Läpp 12 millimeter lång.

Ängsnattviol. På blommor nedtill i blomställningen: sporre 20 millimeter lång. Läpp 9 millimeter lång.

Enligt *Den nya Nordiska floran* är det följande karaktärer som skiljer de två underarterna:

Karaktär	Ängsnattviol	Skogsnattviol
Blomställningens täthet	Skogsnattviol mera glesblommig	
Blomfärg	Gulvit	Vita–grönvita
Sporrens längd	15–23 mm	25–41 mm
Blomläppens längd på blommor nedtill i axet	7–10 mm	12–14 mm

Skogs nattviol är mera glesblommig än ängsnattviol.

Grönvit nattviol.

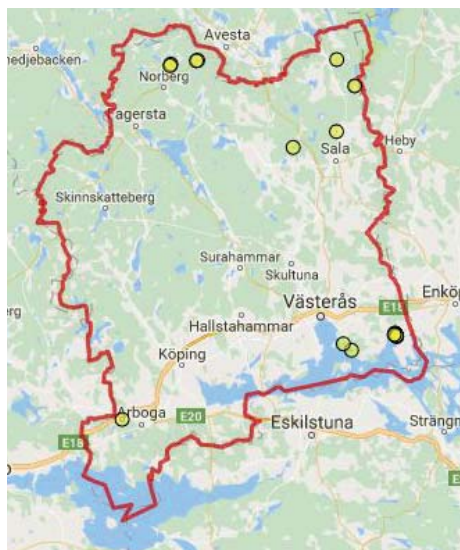
Grönvit nattviol. Pollinierna vinkelställda och separerade cirka 3–4 mm, till skillnad mot nattviol där de är parallella och med cirka 1 millimeter avstånd.

Tips: Skriv ut dina egna kartor

Lantmäteriet ger dig nu möjligheten att skriva ut kartor. Du väljer ett område, skapar en kartbok och öppnar eller sparar den i pdf-format. Funktionen använder koordinatsystemet koordinatsystem SWEREF99. Skalan är 1:50 000. Eftersom kartan är anpassad för utskrift i A4-format innehåller den minst tolv sidor för att täcka det valda området. Kartan är fri att använda och sprida vidare genom att den ingår i Lantmäteriets öppna data. Du hittar funktionen här: www.lantmateriet.se/kartutskrift

Hos **Utekartan** finns tjänsten ”Min egen Utekarta”, som ger dig en tryckt Tyvekkarta för valt område. Kartan kostar 399 kronor och är i formatet 1 050 x 675 millimeter. Läs mer: www.utekartan.se

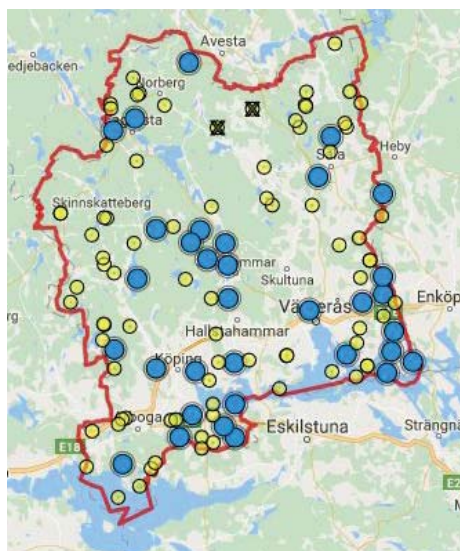
Fynd inlagda i Artportalen från Västmanlands län av nattviol och dess två underarter samt av grönvit nattviol, augusti 2017:

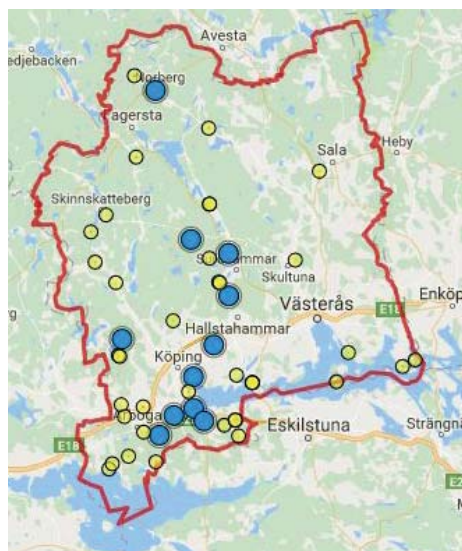
Skogsnattviol.

Ängsnattviol.

Nattviol.

Grönvit nattviol.

Validering av kärlväxtfynd i Artportalen

Av Nationella valideringsgruppen för kärlväxter

Artportalen (www.artportalen.se) är en plats där alla som vill kan rapportera fynd av djur, svampar och växter i Sverige. Många har Artportalen som inspirationskälla för privata exkursioner och dessutom utnyttjas den i stor omfattning i myndigheternas naturvårdsarbete. Det är därför viktigt att informationen i Artportalen är korrekt.

Alla rapportörer gör säkert sitt bästa men ibland blir det ändå fel. Då är det viktigt att det finns mekanismer i Artportalen för att upptäcka och rätta misstagen. Genom den nytilkomna Provinskatalogen för kärlväxter markeras nya fynd för en provins; dessa måste kollas särskilt noga. Dessutom har det nyligen skapats en organisation och plan för granskning av uppgifterna i Artportalen. Den kontroll av uppgifterna i Artportalen som nu påbörjats kallas validering och den kommer att täcka alla grupper av organismer.

Hur går valideringen till?

Metod. När man validerar en fynduppgift granskar man all information den innehåller. I praktiken ligger dock huvudvikten vid att rätt växt anges. I andra hand kontrollerar man om den geografiska positionen är rimlig och tillräckligt noggrann. I tredje hand granskar man om övriga uppgifter i rapporten är rimliga. Valideringen av floraväktaruppgifter har delvis annat fokus: här läggs stor vikt vid exakthet i lägesangivelser och mängduppgifter.

Om allt är i sin ordning får uppgiften status *Godkänd*. Om något inte är OK skriver valideraren ett meddelande till rapportören med Artportalens inbyggda meddelandesystem. Om tvekan kvarstår kommer man överens om en handlingsplan, till exempel

att belägg ska insamlas, eller att fyndet ska markeras som osäkert. Går artbestämningen inte att lösa får uppgiften bedömningen *Ej möjlig att validera* eller *Underkänd*. I det senare fallet kommer uppgiften inte längre att synas i Artportalen. Dialogen kring fynden är en mycket viktig del av valideringsarbetet.

Validerare. Valideringen kommer i första hand att ske regionalt – i provinser eller län. Kritiska grupper, exempelvis maskrosor *Taraxacum*, hökfibblor *Hieracium* och björnbär *Rubus* sektion *Rubus*, kommer att valideras på nationell nivå av experter. Regionala validerare utses i samråd mellan de regionala föreningarna och den nyligen bildade Nationella valideringsgruppen för kärlväxter och får sin behörighet av ArtDatabanken. De regionala validerarna bör ha god kunskap om områdets flora och natur. Förhoppningen är att det ska gå att finna minst tre till fyra validerare per region, inklusive floraväktaransvariga.

Att tänka på – i fält och vid datorn

När du rapporterar en ovanlig eller svårbestämd art underlättas valideringen om du tänker på följande:

Dokumentera. Ta foton som du lägger upp på Artportalen.

Belägg eller inte? Se rutan på sidan 19.

Koordinater. Ge så noggranna koordinater som möjligt. En noggrannhet på 5–10 m är önskvärd för arter som ska valideras men 25 m är OK. Undvik noggrannhet över 100 m.

Lokalnamn. Ange helst avstånd och riktning till någon fast punkt i landskapet till exempel en by, kyrka, sjö eller liknande.

Biotop. Skriv alltid något om växtens biotop.

Vild eller odlad? Som vilda räknas från början odlade arter som spritt sig utanför tomtmark eller som står kvar mycket länge utan vård. Annars markerar du i rutan ”Ospon-tan”.

Var bestämningen rätt? Är du osäker är det bättre att kryssa i rutan ”Osäker artbestämning”.

Underarter och varieteter. Ange det bara när du har granskat karaktärerna och förvisat dig om att det var just den angivna – rapportera annars växten på artnivå.

Nationella valideringsgruppen för kärlväxter består av Ulla-Britt Andersson, Mora Aronsson, Margareta Edqvist, Per Flodin, Thomas Karlsson, Bengt Stridh och Sebastian Sundberg.

Samla belägg av växter eller inte?

Du bör ta belägg om:

- Det är en okänd eller svårbestämd växt, på en ny lokal, vars bestämningskaraktärer är okända eller svårfångade på foto.
- Det är ett förstafynd i en region.

Ta inte belägg (nöj dig med foton) om:

- Det finns misstanke om att det är en fridlyst växt.
(Se www.naturvardsverket.se/Var-natur/Djur-och-vaxter/Fridlysta-arter/)
- Det är en liten förekomst som riskerar att försvagas av insamlingen. Ta max tio procent av skotten.
- Växten redan är känd från lokalen.

Här finns tips om hur belägg bör tas: www.biomus.lu.se/prensa-vaxter

På nästa sida ger Bo Eriksson tips om hur du går tillväga för att pressa växter.

Tom Sävström och ängsgentiana *Gentianella amarella subsp. amarella* vid Kläckberg under en av rekognosceringsturerna inför Botanikdagarna 2018. Foto: Tina Nordberg

Pressa växter – varför då? Och hur?

Av Bo Eriksson

Det finns flera skäl till att samla och pressa växter:

- För att ta belägg av nyfynd eller arter som är sällsynta i länet.
- För att få hjälp med artbestämningen av knepiga arter.
- För att dokumentera dagens artsammansättning.

Pressade växter är oftast överlägset bättre än foton. De går att vända och vrida på så man ser alla detaljer. Foton går oftast inte att förstora så att man ser alla detaljer. Det är dessutom tveksamt hur länge foton kan bevaras/gå att komma åt när lagringsmedierna förändras. Ett väl pressat exemplar som förvaras på rätt sätt kan studeras i flera hundra år.

Lägg din växt i ett dubbelvikt tidningspapper (typ mittuppslaget i en tidning, så

kallade "lakan"). Det är viktigt att du skriver växtnamn, datum, lokal (gärna avstånd och riktning till namn på kartan, till exempel kyrka) och koordinater på "lakanet".

Om du rapporterar växten på Artportalen anger du att belägg finns. Ange också var det finns och ändra i Artportalen om du skickar iväg det

Du behöver inte ha gråpapper utan fyra till tio ark av vanligt tidningspapper går lika bra. Det är dock viktigt att byta ofta, flera gånger första dagarna om växten är "saftig", tills växten inte längre känns kall mot din kind.

Om du skickar belägget till Riksmuseet eller Biologiska museet i Lund kan växten ligga kvar i "lakanet". Fäst växten med en vit pappersremsa med RX-lim. Skriv ut en etikett (BfiV:s hemsida, inventeringar, Väst-

Växtpress. Foto: Einar Märklund

manland) som du fäster vid "lakanet" med en likadan remsa.

Vill du fästa växten på ett herbarieark kan du få gummerade remsor (fönsterremsor) av föreningen (hör av dig till undertecknad, Bo.R.Eriksson@spray.se, 070-510 57 21).

Om du donerar arket till museet vill Lund ha storleken: 42,5 x 25,5 centimeter medan de andra museerna vill ha 45,8 x 28,3 centimeter.

De flesta insamlade växter i våra offentliga herbarier är insamlade före 1940. Det vill säga arter som blivit vanligare därefter är dåligt representerade, speciellt från norra Svealand och hela Norrland (utom trakten av Åre eller Abisko). I Norrland är alltså även vanliga arter av intresse att samla in.

Dessutom har vi arter som tidigare ansetts oproblematiske och ointressanta men

där modern forskning visat att det finns obekänt variation och kanske mer än en art i landet. Dit hör till exempel: plymspireor *Aruncus*, åkertistel *Cirsium arvense*, lokor *Heracleum*, kärleksörter *Hylotelephium*, jättebalsamin *Impatiens glandulifera*, lupiner *Lupinus*, höstfibbla *Scorzonerooides autumnalis*, kanadensiskt gullris *Solidago canadensis*, syrener *Syringa*, brännässla *Urtica dioica*, skogsnässla *Urtica dioica* var. *holosericea*, fjällnässla *Urtica dioica* subsp. *sondenii* med flera arter/artgrupper.

Hos Botaniska Museet i Lund finns tre artiklar om att pressa växter: för nybörjare, för dig med viss erfarenhet och för avancerade växtsamlare. I den senare finns en lång lista över vad herbarierna önskar pressat material av. Du hittar artiklarna här: www.biomus.lu.se/pressa-vaxter

*Känner du fler som gillar växter?
Tipsa gärna dina naturintresserade
vänner om vår förening!*

Medlemsavgift:

120 kronor. 150 kronor för hel familj.
Bankgiro: 308-6865

www.bfiv.se

Foto: Tina Nordberg

Rekordstort deltagande i Vedby hage

Av Bengt Stridh

Det var 25 personer, varav åtta barn, på De vilda blommornas dag i Vedby hage, Västerås, i år. Nytt deltagarrekord! Vädret var varmt och fint, om än blåsigt som försvårade pappershantering.

Till viktiga deltagare kan även räknas de sex nötkreaturen, varav en ko, dess fjolårskalvar och tjurkalvar. Speciellt kon var väldigt nyfiken. När jag rekade före vandringen markerade jag några platser med en träpinne där jag satte ett A5-papper med namn på växter som pinne markerade. Nötdjuren blev väldigt nyfikna på detta och undersökte varje markering. En del rycktes upp och när jag skulle mota bort kon från en så åt hon upp papperslappen...

Jungfrulin *Polygala vulgaris* blommade fint med blå mattor. Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos* blommade och vi kunde jämföra med smörblomma *Ranunculus acris* och revsmörblomma *Ranunculus repens*. En del nattviolier *Platanthera bifolia* var fullt utslagna. Ängsskära *Serratula tinctoria* var i knopp och vi var även före blomningen av backtimjan *Thymus serpyllum*. Ängsskallra *Rhinanthus minor* blommade. Kattfot *Antennaria dioica* fanns spridd lite här och där i de torrare delarna. Blåsuga *Ajuga pyramidalis* var överblommad. Det mest säregna och i länet ovanligaste gräset var kamäxing *Cynosurus cristatus*. Nuvarande och tidigare ägare känner inte till någon insåning un-

Nyfikna kreatur. Kan det möjligen vara något ätbart i ryggsäcken?

der senast 50 åren, så hur det kommit dit är höljt i dunkel. Kamäxing finns spridd över en stor del av hagen, vilket tyder på att det funnits där under en lång tid. Darrgräs *Briza media* är ett annat säregnet och vackert gräs som sågs. Det blev 405 stjälgkar av månlåsbräken *Botrychium lunaria* vilket är ett lysande antal. Rekord slogs 2015 med hela 630 månlåsbräken, det högsta kända antalet i Västmanlands län på en lokal.

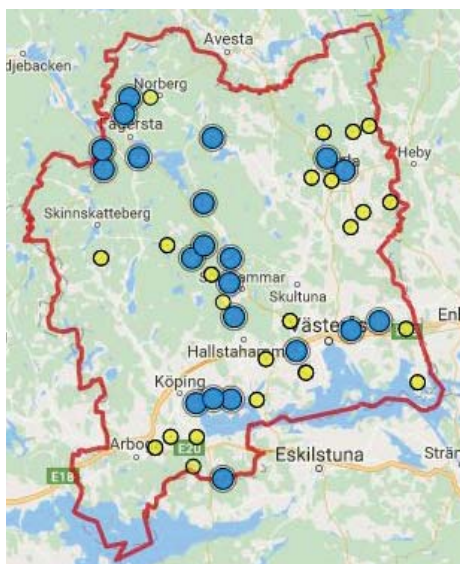
Det blev även i år några nya arter. En närmare studie gjordes av en del dagglåpor vilket gav de tre arterna betesdagglåpa *Alchemilla monticola*, sammetsdagglåpa *Alchemilla glaucescens* och späddagglåpa *Alchemilla filicaulis* var. *filicaulis*. 219 arter av kärlväxter är därmed kända på den 6,7 hektar stora naturbetesmarken. Det bör därmed vara en de artrikaste betesmarkerna i länet när det gäller kärlväxter. Tom Sävström ska senare i år göra ett nytt besök för att leta ängssvampar, bland vilka det också finns potential att finna intressanta arter.

Månslåsbräken. De flesta plantor släppte sporer vid beröring, men den här plantan hade inte kommit så långt ännu.

Utbredningskarta för kamäxing, augusti 2017.

Utbredningskarta för månlåsbräken, augusti 2017.

Svart trolldruva, grusstarr och väddnätfjäril i Surahammar

Av Tom Sävström

I år valde vi att förlägga blomstervandringen till lundartade biotoper kring Harkärret, sydost om Haga. Under sol och blå himmel kunde vi här studera ett flertal exemplar av ”årets växt” 2017 svart trolldruva *Actaea spicata*, som växte tillsammans med underviol *Viola mirabilis*, blåsippa *Hepatica nobilis*, hässlebrodd *Milium effusum*, ormbär *Paris quadrifolia* och skogssallat *Lactuca muralis*.

På en mossig sten blommade stinknäva *Geranium robertianum*. Annars var det blad av liljekonvalj *Convallaria majalis* som dominerade i fåltskiktet. Deltagarna fick också se en del växter som kommit till platsen via fyllnadsmassor, exempelvis ryssgubbe *Bunias orientalis*, löktrav *Alliaria petiolata*, blomsterlupin *Lupinus polyphyllus* och kirsål *Aegopodium podagraria* – tyvärr min-

dre önskvärda arter i vår natur. I solbelysta bryn och gläntor flög svartfläckig glanssmygare *Carterocephalus silvicola* och kvickgräsfjäril *Pararge aegeria*.

Vandringen avslutades nere vid foten av Snickarberget med fika och besök på en av kommunens lokaler för väddnätfjäril *Euphydryas aurinia*. Några exemplar flög aktivt tillsammans med en del andra dagfjärilar. Som några andra väddnätlokaler ligger även denna i en kraftledningsgata.

Vid fikaplatsen noterade vi dagens kanske mest överraskande växtfynd – grusstarr *Carex hirta*.

Vandringen var ett samarrangemang med Ramnäs-Virsbo naturklubb och Botaniska föreningen i Västmanlands län. 14 personer gick med.

Här studeras blommor och väddnätfjäril, i kraftledningsgata vid Snickarberget.

Dubbelt av knipprot på artrik promenad i Salatrakten

Av Bo Eriksson

Vi var sex personer som besökte Kullsbö-hällarna och Finnorpstorp och tittade på rosettjungfrulin *Polygala amarella*, klasefibbla *Crepis praemorsa*, sädde frukter av mosippa *Pulsatilla vernalis*. Vi såg också purpurknipprot *Epipactis atrorubens* i knopp, hällebräcka *Saxifraga osloënsis*, ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* och blommande tätört vid Finnorpstorp där vi fikade. Vid vägen växer både skavfräken *Equisetum hyemale* och smalfräken *Equisetum variegatum*.

Nästa mål var Krackelbacken (vid Styrars före detta skola) där vi tittade på hällebräcka, backtimjan *Thymus serpyllum*, skogsknipprot *Epipactis helleborine* och palsternacka

Pastinaca sativa. Avslutningsvis fann vi skogsknipprot även vid Styrars parkering.

Boktips!

Är du på jakt efter egen förkovran? Eller kanske en present till någon annan som är botaniskt intresserad? I så fall kan vi tipsa om nya landskapsfloror. *Gotlands flora* är utgiven i två band, medan *Gästriklands flora* är i ett band. Ett annat tips är boken *Upptäck blommornas värld*. Du hittar dem i webbutiken på www.svenskbotanik.se och hos andra bokhandlare på internet, exempelvis www.adlibris.com.

När blommar det?

Av Bengt Stridh

Har du någon gång undrat när en växt blommar? I Artportalen kan man vid inläggning av sina fynd skriva in "Ålder/Stadium". Ett av de val som finns är "Blomning". Om man väl gjort det kan man också senare söka efter när en växt blommar. Om man söker på "Kärlväxter", "Västmanlands län", "Blomning" och gör en artlista blir det 1 108 taxa (inklusive underarter etc.) när uttaget gjordes den 27 juli. Av dessa var 625 angiva för juni, 718 för juli och 462 för augusti. Flest blommande arter finner man alltså under juli månad. Om man utelämnar "Blomning" framgår att 1 917 taxa är funna i länet.

Om växten inte blommar kan man ange stadium "Blomknopp". Det har angetts för 532 kärlväxter i länet.

Att veta blomningstid är till nytta vid fenologistudier. Genom att studera blomningstiden över en lång tidsperiod kan det påvisa effekter av klimatförändringar. Det är också värdefullt att veta blomningstid om man ska leta efter en viss art. Det kan vara

vid floraväkteri eller att man vill fotografera arten eller bara för att man vill se den i blom. En del arter är svåra eller omöjliga att hitta innan blomning. Exempelvis är gentianorna svåra före blomning. Det är ingen större idé att leta gentianor före blomningstiden. En egen erfarenhet från inventering av alla lokaler i Gävleborgs län 2004 var att om man lyckades hitta några plantor före blomning visade senare återbesök att det alltid blev en mer eller mindre grov underskattning av antalet plantor.

Jag brukar ta som vana att ange om en art blommar när fynden läggs in i Artportalen. Om vi alla hjälps åt med att göra det kommer vi med tiden att få tid för blomning för alla arter i länet, undantaget kärllkryptogamer där "Blomning" inte är relevant. För 42 procent av kärlväxterna funna i länet är det ännu ingen som angett "Blomning". Du har därför god chans att bli den första som rapporterar blomning av en växt i länet.

Koll på blomningen?

När blommar följande arter i Västmanland län enligt fynd i Artportalen:

1. Midsommarblomster
2. Nattviol
3. Tall
4. Mistel
5. Ask
6. Korslankrypa

Vilken art är det som blommar på bilden?

Rätt svar hittar du på sidan 38.

Bli fenologivaktare och bidra till klimatforskning och miljöövervakning!

Gillar du att följa med i årstidskiftningarna i naturen? Då kan du komma med i ett nätverk av så kallade fenologivaktare. Du rapporterar helt enkelt in dina vår- och hösttecken på www.naturenskalender.se eller med appen "Naturens kalender".

Alla fenologivaktare följer en gemensam manual och därmed får dina observationer extra stort värde. Tillsammans med andra kan du alltså bidra till en landsomfattande bild av årstidskiftningar i Sverige.

En av klimatförändringens tydligaste effekter är att naturens kalender förändras. Dina observationer hjälper till att följa, förstå och förutse hur olika arter, olika årstider och olika delar av landet påverkas.

Läs mer om fenologivaktar på: www.naturenskalender.se/fenologivaktare.php

www.naturenskalender.se

Välbesökt årsmöte i Ramnäs

Ett 20-tal medlemmar mötte upp till årsmötet, som hölls i Ramnäs den 22 mars. Tommy Abrahamsson valdes in i styrelsen. Mötesordförande Kenneth Nordberg riktade ett särskilt tack till Tom Sävström, som hade avböjt omval. I övrigt blev det omval och Bengt Stridh utsågs till ordförande.

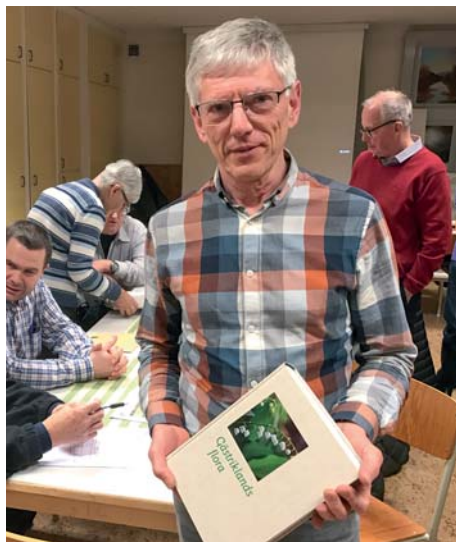
På revisorsposten blev den en rockad genom att Lars Gustavsson valdes till revisor från att tidigare ha varit revisorssuppleant. Ny revisorssuppleant blev Arne Persson, som tidigare var föreningens revisor.

Årsmötet beslutade medlemsavgiften för år 2018 blir oförändrad: 120 kronor för enskild medlem och 150 kronor för familj.

Bo Eriksson berättade om Värkollen, länsinventeringen av kärlväxter och om Årets växt. Einar Marklund redogjorde för Floraväktarnas insatser.

Årsmötet gästades av Peter Ståhl, redaktör för det omfattande arbetet med Gästriklands flora. Det är en imponerande landskapsflora som Gävleborgs Botaniska Sällskap har

arbetat fram och som förra året gavs ut av SBF-förlaget (Svenska Botaniska Föreningens förlag). En sann botanisk, kulturell och historisk guldgruva såväl i dag som i framtiden.

Peter Ståhl berättade om arbetet som lett fram till Gästriklands flora. Foto: Jan Petersson

Alltid lika spännande daggkåpor

Av Bengt Stridh

Utbredningen för länets daggkåpor är betydligt sämre känd än för övriga kärlväxter då det är få som gett sig i kast med detta släkte. Jag själv blev inspirerad att titta närmare på daggkåpor när jag följde med på en daggkåpekväll den 8 juni arrangerad av Botaniska Sällskapet i Stockholm med Janne Edelsjö som ledare. Under kvällen såg vi elva arter av daggkåpor vid besök på tre olika lokaler. Det känns fullt möjligt att få lite ordning på daggkåpor, men det är en viss tröskel att komma över till en början.

Betesdaggkåpa *Alchemilla monticola*. Blombägare svagt håriga, blomskaft kala. Rakt utstående hår på bladskäften.

Utbredningskartorna visar fynd som var inlagda i Artportalen 2017–08–06 av de tre arter som påträffades vid De vilda blommornas dag i Vedby hage och för glansdaggkåpa. De flesta av fynden är från de inventeringar av ängsmarker som Västerås kommun låtit Hans Rydberg göra och från inventeringen av Sörmlands flora. Som framgår av kartorna finns stora vita fläckar i länet och här finns goda chanser att öka på kunskaperna om länets daggkåpor.

Nedan visas översiktsbilder av några daggkåpor.

Sammetsdaggkåpa *Alchemilla glaucescens*. Blombägare täthåriga, blomskaft håriga. Utspärrad hårighet på stjälk och bladskaft.

För att se hårligheten på blombägare, blomskaft och bladskaft måste man titta närmare. Här är några exempel:

Späddaggkäpa. Blombägare håriga. Blomskaft kala.

Glansdaggläp. Bladskäft med utstående hår, här något uppåtriktade.

Späddaggkäpa. Bladskäften med utstående hårlighet.

Späddaggkäpa *Alchemilla filicaulis* var. *filicaulis*. Blombägare håriga, blomskaft kala. Stjälkens övre halva kala. Utspärrad hårlighet på bladskäft.

Glansdaggläp *Alchemilla micans*. Blombägare och blomskaft kala. Stjälk och bladskäft med något uppåtriktad hårlighet.

Floraväxteriet firar 15 och 30 år

Av Einar Marklund

I år fyller det nationella floraväxteriet 30 år. I Västmanlands län kom dock floraväxteriet inte igång på allvar förrän 2002 så här kan man istället tala om 15-årsjubileum. Det drevs inledningsvis i Länsstyrelsens regi men sedan 2009 har BFiV hållit i verksamheten.

Under 2016 besöktes totalt 269 floraväxtarlokaler för rödlistade arter i länet och 146 lokaler för arter som betraktas som intressanta i länet att följa. Då det totala antalet registrerade floraväxtarlokaler vid årsskiftet 2016/2017 var 1891 besöktes alltså drygt 20 procent av lokalerna, vilket får betraktas som ett bra resultat.

Hotarterna har prioriterats och flertalet av lokalerna för dessa har besökts. Sprid-

ningen av de besökta lokalerna är ganska god, se kartan, men en förhoppning är att det ska bli fler besök i länets sydvästra hörn framöver.

Prioriterade arter 2016 var mosippa *Pulsatilla vernalis* och knottblomster *Malaxis monophyllos*. Mosippor återfanns på flertalet lokaler. Flera lokaler vårdas och förnygringsförsök görs. För knottblomstret är situationen allvarligare. Endast en planta påträffades under 2016. De få lokalerna växer igen. I år har förnyade eftersök gjorts och gett ett bättre resultat, totalt 13 plantor, varav fem med blomstänglar, på två lokaler, men bedömningen kvarstår att åtgärder behövs för att förekomsterna ska kunna bestå.

Strandlummer på en av växtplatserna i ett grustag i Kungsör. Foto: Einar Marklund

Nationellt prioriterade arter 2017 är norna *Calypso bulbosa* och strandlummer *Lycopodium inundatum*. Eftersom nornan aldrig är påträffad i länet och knappast kan förväntas dyka upp får vi inrikta oss på strandlummer. Den finns på ett fåtal lokaler men det kan nog också finnas nya lokaler att upptäcka.

Strandlummer växer på djord i våta myrar eller på fuktigt grus på stränder och ibland i grustag. Så ta på stövlar och gå ut och leta. Går att hitta större delen av året.

Floraväktarlokalerna besökta 2016. Blå prickar representerar flera lokaler, kryss besök utan återfynd.

Floraväktarna Michael Åkerberg, Bengt Stridh och Per Jonsson studerar bägsäv *Scirpus radicans* på floraväktarutflykten till Strömsholm den 8 augusti. Läs mer om utflykten på nästa uppslag. Foto: Jan Petersson

Ovanligt tillgängliga strandängar

Av Einar Marklund

Årets floraväktarutflykt ägde rum den 8 augusti, då 13 personer samlades i Strömsholm i behagligt väder för att leta efter små krypande växter på Ladugårdssjöns stränder.

Det extremt låga vattenståndet gjorde det möjligt att gå ända ut till vegetationsbältets kant mot vattnet. Tuvig och kreaturstrampad mark är inte helt lättgången terräng, men ansträngningarna var inte förgäves. På de blottlagda dyytorna frodades rödlänke *Lythrum portula* i en mängd utan like, ibland bildande stora sammanhängande mattor. Det visar att det finns en omfattande fröbank som groer när dyn blottläggs.

Bitterpilört *Persicaria hydropiper* fanns också i stora mängder och vidsträckta bestånd av kalmus *Acorus calamus* har brett ut sig på stränderna. På gränsen mellan kalmus-/starrbältet och dyytorna påträffades också några plantor av en annan av områdets rödlistade växter, nämligen bågsäv *Scirpus radicans*.

Efter att föreningen bjudit deltagarna på fika och smörgåsar företogs en liten prome-

nad i slottets omgivning. Den gamla förekomsten av gråmalva *Lavatera thuringiaca* konstaterades dock vara definitivt borta från den numera välskötta parken med välklippta gräsmattor. Till de mer anmärkningsvärda observationerna hörde att en liten damm i anslutning till slottet var helt igenväxt med korsandmat *Lemna trisulca* och vattenpilört *Polygonum amphibium*.

Floraväktarutflykten blev mycket uppskattad.

Floraväktare och andra intresserade medlemmar besökte Ladugårdssjöns stränder. Foto: Jan Petersson

Mattor av rödlänke. Foto: Einar Marklund

Årets växt 2017:

Svart trolldruva & röd trolldruva

Av Ulla-Britt Andersson och Bo Eriksson

Svenska Botaniska Föreningen har utsett svart trolldruva *Actaea spicata* och röd trolldruva *Actaea erythrocarpa* till Årets växt 2017. De båda fleråriga örterna ingår i familjen Ranunkelväxter. Liksom många ranunkelväxter är trolldruvor giftiga.

I Västmanland finns svart trolldruva rapporterad med 399 fyndrader i Artportalen under åren 2000–2016. Överlägset flest fynd är i Västerås (259) tack vare Hans Rydbergs inventeringar. Övriga kommuner: Sala (20), Norberg (11), Fagersta (22), Skinnskatteberg (8), Surahammar (13), Hallstahammar (8), Köping (20), Kungsör (12) samt Arboga (26). Röd trolldruva växer mer ovanligt i de nordligaste delarna av Sverige och är inte rapporterad i länet.

Svart trolldruva blir 30–70 centimeter hög och har en kort blomklase i plantans topp. Bladen är stora och 2–3 gånger flikiga. Blomningen sker i maj–juni. Blommorna har långa ståndare som skjuter ut. Kronbladen är små, vita och faller snart av. Bären är svarta, blanka, något avlånga och de mognar på sensommaren. Hela växten och blommorna luktar obehagligt.

Svart trolldruva växer i hela landet men mer sparsamt längst i norr. Den saknas på Gotland. Växtplatserna är friska–fuktiga, skuggiga, gärna något kalkpåverkade och steniga. Örtrika lövskogar, rikare granskogar med steniga raviner och bäckar är favoritmiljöer. Växten missgynnas när skogen kalhuges eller marken dräneras.

Under 2017 behöver vi din hjälp att rapportera fynd av trolldruva. Gå gärna in på Artportalen (www.artportalen.se) och gör en sökning på art och län för att se var den är

Svart trolldruva. Foto: Tina Nordberg

funnen tidigare. Du kan rapportera direkt på Artportalen. Försök att uppskatta antal plantor. Under rubriken ”Biotop” kan du endera använda dig av de fasta alternativ som finns eller skriva i fri text, exempelvis. frisk lövskog, rikare granskog, rasbrant med mera. Skogar som hyser trolldruvor har ofta andra ovanliga och skyddsvärda växter. Rapportera gärna också dem.

Läs mer: www.svenskbotanik.se/arets-vaxt/

Årets växt 2016: Smörbollor

Tidigare fanns rapporter i Artportalen från Norberg (6 lokaler), Fagersta (1), Köping (1), Skinnskatteberg (2) och Arboga (1).

Under en föreningsutflykt i Norberg hittades arten på tre lokaler: Kallmora (59 ex), Håhyttan (24 ex) och Håtorpet (9 ex). Vid Gäsjö kunde arten inte återfinnas. De övriga två lokalerna har besökts av Bo Eriksson, men där gjordes inga fynd. På en av lokalerna fick Bo senare veta att de sista exemplaren (av en tidigare rik förekomst) hade räddats till en rabatt på en tomt på andra sidan vägen.

Fagerstalokalen hade besökt under några år tidigare utan återfynd. Köpingslokalen besöktes 2016 utan återfynd. Lokalerna i Skinnskatteberg och Arboga besöktes inte.

Inventering av två öar i Hjälmarens

Av Bengt Stridh

De små öarna Notholmen och Hengrundet i Hjälmarens utanför Hästnäs uppstod när Hjälmarens sänktes 1882. Växtligheten har därefter inventerats flera gånger, senaste 1968, 1984 och 1985. Öarna är sedan 1971 naturreservat och för att gå i land på öarna krävs länsstyrelsens tillstånd. Reservatsförvaltarna önskade en aktuell artlista för öarna och därför blev föreningen tillfrågad att göra en kärlväxtinventering. På uppdrag av länsstyrelsen i Västmanlands län har föreningen inventerat kärlväxtfloran på öarna Notholmen och Hengrundet i Hjälmarens i sommar.

Besök har gjorts 27 maj, 27 juni och 7 augusti av Bengt Stridh, Einar Marklund, Jan Petersson, Kenneth Nordberg och Tina Nordberg. Träden består av lövträd, då barrträd inte lyckats etablera sig varaktigt på öarna. De exponerade stränderna är på båda

öarna relativt artfattiga då de är övervägande steniga och blockiga samt utsätts för erosion av vågor och is.

På Notholmen har 91 arter av kärlväxter noterats vilket är fler än de 75–89 som noterades 1968–1985. 18–19 av arterna är nya, medan 17 av arterna från 1968–1985 inte kunde återfinnas. Korsslamkrypa *Elatine hydropiper* och höstlänke *Callitriche hermaphroditica* var de ovanligaste fynden. Korsslamkrypa noterades 1927–1929 och dess frön kan ligga länge i fröbanken i väntan på lämpliga förhållanden att gro. I år har de gynnats av ett lågt vattenstånd. Höstlänke har bara ett tidigare inlagt fynd i länet i Artportalen. Hampflockel *Eupatorium cannabinum*, som saknades 1968, var nu en karaktärsart vid stränderna. Ny art för båda öarna var vit snärvinda *Cabstegia sepium* som var väl etablerad på öarnas stränder. Dessutom

Einar och Bengt flyttar båten till ett bättre läge för rodden tillbaka i den friska vinden.
Foto: Jan Petersson

noterades bland annat kandelabersvamp *Artomyces pyxidatus* (rödlistad som nära hotad), stor snytesnäcka *Bithynia tentaculata* (första inlagda fyndet i Artportalen i länet) och en stor bäverhydda. På båda öarna fanns skal av vandrarmussla *Dreissena polymorpha*, som är en invasiv och oönskad art, som följt med båtar. Två använda bon av gäss fanns på båda öarna.

På Hengrundet noterades 84 kärllväxtarter vilket är ungefär lika med de 86 respektive 76 arter som sågs 1984–1985. Däremot betydligt färre än de 103 arter som observerades 1968. Det blev 17 nya arter jämfört med 1968–1985 och 31 arter som inte kunde återfinnas. Återfynd av svart trolldruva *Actaea spicata* och tallört *Monotropa hypopitys* tillhörde de mer intressanta arterna. Ett träd vi fick till päron *Pyrus communis* fanns på platsen där en getapel *Rhamnus cathartica* fanns inritad på den utförliga trädkarta som gjordes 1968. Två vanliga snokar *Natrix natrix* sågs vid ett av besöken.

Inventering visar att även mer än 100 år efter sjösänkningen finns en dynamik i florans sammansättning. Arter tillkommer och arter försvinner.

Notholmen. Foto: Bengt Stridh

Hengrundet. Foto: Bengt Stridh

Hempflockel. Foto: Bengt Stridh

Under luppen: Tommy Abrahamsson

Av Tina Nordberg

När och hur började ditt naturintresse?

Fågelintrasset fanns tidigt och sedan tidiga barnsben var jag med pappa på jakt och fiske. I övre tonåren kom jag i kontakt med naturintresserade i Sala och då blev även botaniken en del av vardagen.

Hur kom du i kontakt med BFIV?

Via hemsidan.

Är det något inom botaniken som intresserar dig särskilt.

Jag intresserar mig mycket för vegetationsökologi. Hur förändras vegetation över tid, vilka strategier har växter för att överleva, vad krävs för att de ska lyckas med sexuell förökning? Även markanvändningshistorik och vegetationshistoria roar mig. Hur har vegetationen förändrats sedan isen drog sig tillbaka och vilket inflytande har människan haft?

Vad förväntar du dig av ditt medlemskap i BFIV?

Med hjälp av föreningen hoppas jag oftare komma ut med duktiga botaniker och kunna bättra på mina artkunskaper.

Är det mer än växter som intresserar dig i naturen

Fåglar och långhorningar.

Fullständigt namn och ålder

Tommy Abrahamsson, 47 år.

Födelseort och familj

Född, uppvuxen och alltjämt boende i Västerbykil. Där bor jag tillsammans med hustru och 17-årig son.

Utbildning och nuvarande sysselsättning

Mitt yrkesliv har påtagligt skoglig slagsida. Läste till jägmästare på 1990-talet. Sedan 2014 jobbar jag vid Skogsmästarskolan i Skinnskatteberg.

Du är ny i styrelsen, vad innebär det för dig att arbeta i en styrelse?

Föreningsarbete kan innebära allt från att städa en parkeringsplats till att medverka på ett alldeles för sent kvällsmöte.

>> *Jag intresserar mig mycket för vegetationsökologi. Även markanvändningshistorik och vegetationshistoria roar mig.*

FOTOsynthesen

Här kan du dela med dig av dina bilder som har med botanik och naturupplevelser att göra! Skriv vad bilden föreställer samt var och när den är fotograferad. Genom att skicka in bilden godkänner

du att BFIV får publicera den i Blåsippan samt på föreningens webbplats och Facebook-sida. Du får förstås gärna skicka flera bilder. Skicka i högupplöst originalformat till: jan@contentera.se

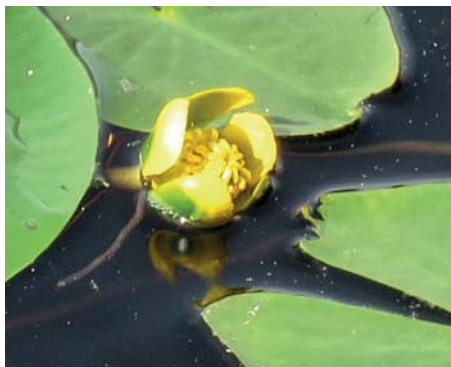
Bengt Stridh fotograferade denna vackra kornvallmo *Papaver rhoea* vid Dyudden, Irsta, 2017.

Bestämning av växter innebär ofta markkontakt. Övre bilden: Lars Bohlin och Einar Marklund på föreningens moss- och lavutflykt i oktober 2014. Nedre bilden: Bengt Stridh i luppläge under fjolårets inventering i Möklinta. Foto: Tina Nordberg

Bitterpilört fotograferad på Båtängen, Irsta, 2017. Foto: Bengt Stridh

Dvärgnäckros *Nuphar pumila* i sjön Silvköparen, Sala, 2016. Foto: Bo Eriksson

Mosippa *Pulsatilla vernalis*, Västerfärnebo, 2016. Foto: Bo Eriksson

Kluringen

Det här är tävlingen för den som gillar att klura. Bilden är inte manipulerad, men visar endast en liten del av en svensk växt. Klura ut vilken växt det handlar om. Ett litet men välment pris kommer att utlottas bland alla rätta svar.

Ring eller mejla svaret till:
Tina Nordberg, 070-303 16 10,
tina_nordberg@hotmail.com

Meddela ditt svar före höstmötet, senast den 12 november 2017.

Svar till frågor om blomning på sidan 26:

1. Maj–juni huvudsakligen, en andra blomning kan förekomma i augusti–oktober.
2. Juni–juli huvudsakligen.
3. Maj.

4. April.

5. Maj(–juni?).

6. Bokstavligen en slamkrypore då noteringar om blomning saknas för länet.
Bilden visar getapel.

Vad vill du läsa om i nästa Blåsippan?

- Har du egna upplevelser, tips, fotografier och kunskaper som du vill dela?
- Vilka utflyktsmål är dina favoriter?
- Vad vill du veta mer om?
- Vill du själv skriva en artikel?

Hör av dig till

Blåsippans redaktion:

Jan Petersson
070-687 65 31
jan@contentera.se

Tina Nordberg
070-303 16 10
tina_nordberg@hotmail.com

Blåsippan nr 2–2017 kommer ut i december 2017. Manusstopp 1 november.

Föreningen för dig med intresse för botanik i Västmanlands län

Vårt syfte är att främja utbytet av erfarenheter och kunskaper mellan medlemmarna, öka intresset för och kunskapen om botanik i Västmanlands län, verka för skydd och vård av hotade arter och växtmiljöer samt inventera länets växter och svampar. Det gör vi genom kurser, utflykter, inventeringar och föredrag. Välkommen!

Medlemsavgift 2017

Medlemskap i föreningen erhålles genom att betala medlemsavgiften som är 120 kronor per person och 150 kronor för hel familj på Bankgiro 308-6865. Om du betalar med inbetalningskort meddela också ditt namn och din e-postadress på inbetalningskortet.

Ny e-postadress?

Glöm inte att skicka din nya e-postadress till vår kassör Kenneth Nordberg, e-post: pkenneth.nordberg@gmail.com
Vi mejlar inbjudningar, påminnelser med mera under året.

Webbplats: www.bfiv.se

Vi ses även på Facebook!

Sök på föreningsnamnet.

Styrelse 2017

Bengt Stridh, ordförande
Gäddeholm 73, 725 97 Västerås
021-522 58, stridh.bengt@telia.com

Tina Nordberg, vice ordförande
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
070-303 16 10,
tina_nordberg@hotmail.com

Jan Petersson, sekreterare
Torpunga 124, 736 92 Kungsör
070-687 65 31, jan@contentera.se

Kenneth Nordberg, kassör
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
073-934 82 85,
pkenneth.nordberg@gmail.com

Bo Eriksson, Västerfärnebo
0224-74 01 12, 070-510 57 21,
bo.r.eriksson@spray.se

Einar Marklund, Surahammar
0220-364 01, einar.marklund@bredband.net

Tommy Abrahamsson, Västerfärnebo,
073-04 50 918, matsers@live.se

Valberedning

Seppo Ormiskangas, sammankallande
Ängelsberg, 0223-302 16

Hans Klinga, Köping, 0221-214 55

Revisor

Lars Gustavsson

Revisorssuppleant

Arne Persson

Vackert blommande knivhavre *Arrhenatherum elatius*. Enligt Den nya nordiska floran är arten vanligt förekommande på torr-frisk öppen gräsmark. Detta fleråriga gräs har tidigare odlats som vallväxt. Gräset blommar i juni-juli. Uppenbart uppskattas knivhavre även av bladlöss. Foto: Tina Nordberg

